

מזכרונות אמית - תוכן עניינים

מזכרונות אמית

- א. בתיה (בסי) גוטספלד
 - ב. סיפורו של דויטשמן נפתלי "חניך מספר 1" במוסד עלייה
 - ג. זיכרונות מכפר בתיה - מתוקה אלפר
 - ד. מזיכרונותיו של חניך מוסד עלייה - אשר ורד
- ה. זיכרונות ממוסד עלייה - מעובד מתוך "מוסד עלייה הקליטה הלימודית-חינוכית בשנים 1944-1948" מאת: חיים מייטליס**
- ו. מוצא, משק הילדים
 - ז. ההצלה מאירן, 1979 - בני סולימני
 - ח. סיפורו של ספר התורה הזעיר שטס לחלל החיצון
 - ט. שירים - זיכרונות ממוסדות נשי מזרחי - צבי אלפר
 - 1.ט. ג'אנו אֶל הַקְּנוּחָה - כפר בתיה
 - 2.ט. אֶכְרֶךְ, כְּפַר נְעוּרֵי - ברכות לכפר בתיה
 - 3.ט. יְרוּשָׁלַיִם עִיר נְעוּרֵי - לזכר הימים היפים שביליתי ב"בית צעירות מזרחי" בירושלים
 - 4.ט. תִּזְכְּרוּנוּ לְמַחְזוֹת הַחַיִּים - בית צעירות מזרחי
 - 5.ט. מְשַׁלֵּם - זיכרונות מהמוסד בירושלים
 - 6.ט. גֵּיחַ הַשְּׂדֵה - זיכרונות נעורים מכפר בתיה
 - 7.ט. הַצְּבִי יִשְׂרָאֵל עַל בְּמוֹתָיִךְ חֶלְל - לזכרו של המדריך, צבי גרינברגר, מדריך בבית צעירות מזרחי בירושלים

מזיכרונות אמי"ת

קוראות וקוראים יקרים,

הבעש"ט היה נוהג לומר: "בזכירה סוד הגאולה", זכירת העבר נותנת משמעות גם להווה וגם לעתיד.
רק מי שזוכר את העבר מבין שגם הוא חוליה בשרשרת הדורות המובילה אל הגאולה.

בדף זה בחרנו לשתף אתכם בטיפה מים זיכרונות ראשית ימיה של אמי"ת, כפי שבאים לידי ביטוי ברשמי בוגרים.

אנו פונים למשפחת אמי"ת לדורותיה, מורים, מנהלים ובוגרים, לשתף אותנו בסיפוריהם המעניינים מתקופת היותם

במוסדות נשי מזרחי אמריקה דאז, ורשת אמי"ת כיום, ואנו נשמח לפרסמם כאן.

ניתן לשלוח סיפורים (בקבצי וורד) לכתובת: irith@amit.org.il

קריאה נעימה!

א. בתיה(בסי)גוטספלד

אם אין אני לי, מי לי? וכשאני לעצמי, מה אני? ואם לא עקשיו, אימתי? (אבות, א, יג')

כתבה: יהודית זימרת

"אין כל אפשרות למתבגרת דתית ללמוד מקצוע כלשהו שיכשיר אותה לחיים עצמאיים ומועילים במולדת היהודית!" ספרה [בתיה גוטספלד](#) לחברותיה בארגון נשות מזרחי בארה"ב לאחר שובה מביקור בן ששה חודשים בישראל בשנת 1927. בתיה, או בכינויה "בסי", תארה בפניהן את חזונה בדבר בית הספר לבנות 'בית צעירות' שיש להקים. בבסיס החזון עמדה ראייתה כי: מי שמחנך בן אחד - מחנך תלמיד אחד; ומי שמחנך בת אחת - מחנך משפחה שלמה לעתיד לבוא. בית הספר חייב להיות פונקציונאלי, אך יחד עם זאת יפיפה כדי להטמיע בבנות ערכי אסתטיקה ואמנות בנוסף על הקניית כישורים מקצועיים מושלמים: החל בארגון השעורים, סידור הכלים, עיצוב המוצרים והאוכל המוגש, וכלה באינטגרציה המושלמת של כל חלקי המבנה. "בנות אלו תינשנה בעתיד", אמרה "ו העיקר שתקמנה משפחות ובתים יהודיים, ושתהיינה אמהות יהודיות טובות". כזו הייתה בסי.

בתיה לבית גולדשטיין נולדה בהושענא רבה בשנת 1888 למשפחה חסידית בעיר פרזמסיל שבפולין, שהייתה בזמנה חלק מאוסטריה. הציונות כתנועה מאורגנת החלה זה עתה את צעדיה, ובית הוריה של בסי הפך למקום כינוסם של אינטלקטואלים בדיוניהם על עתיד היהודים בארץ ישראל. בסי הקטנה שמעה בצמא את שיחותיהם הנלהבות, שלימים יעצבו את חלומותיה הציוניים וישפיעו על כל מהלך חייה. אחת מתכונותיה, שבלטה כבר בימים ההם, הייתה יכולת ההתחברות וההקשבה לכל סוגי [האנשים](#). היא הקשיבה לבעיותיהם של גדולים קטנים, וכבר אז סייעה בעצותיה החכמות.

בשנת 1905 היגרה המשפחה לניו יורק בעקבות האב, שהכין את הקרקע לבוא המשפחה. חודשי הקליטה הראשונים היו קשים במיוחד, אך רק עד להופעתו של מנדל - בחור יהודי אוסטרי מקסים דובר אנגלית שוטפת, שהפך למורה הפרטי לאנגלית בביתה של בסי. הידידות בין מנדל גוטספלד ובסי פרחו והובילה לנישואיהם בשנת 1909. שנתיים לאחר נישואיהם עבר הזוג הצעיר לביתם החדש בסיאטל שבווישינגטון. כאן החלה בסי בפעילותה הציבורית.

ביתה הפך למרכז החבורה. בסי, שהייתה חשוכת ילדים, לא נכנסה לרחמים עצמיים, אלא חיפשה דרכים לממש את אמונותיה, בעיקר לאורו של הפסוק "ואהבת לרעך כמוך", ששימש נר לרגליה בעשייתה למען הערכים הקולקטיביים של הציבור הדתי. לבסי היה ברור, שכל שלם מורכב מחלקים קטנים, ויש להתעסק גם בעניינים הטריטוריאליים. לכן החלה בסי לעסוק בכל צורך מקומי שנקרה בדרכה. ואכן, צורך גדול הוצב לפתחה של קהילת סיאטל.

עם עליית הקומוניזם הגיעו לנמל סיאטל אלפי מהגרים יהודים שברחו מרוסיה. בתי יהודי הקהילה נפתחו בפניהם לרווחה, ובמיוחד ביתם החם והנדיב של בני הזוג גוטספלד, שם החלו צעירים רבים את דרכם בארה"ב. היה זה סביב השולחן העגול בביתה של בסי שבו נפגשו רבים וטובים במאמץ לסייע ולהקים את תנועת "[המזרחי](#)". הראשונה בסיאטל ביניהם היה גם הרב מאיר ברלין, בנו של הרב חיים מוולוז'ין, שהיה ראש המרכז העולמי של תנועת "[המזרחי](#)", ושל על שמו נקראת אוניברסיטת בר-אילן.

במרוצת השנים חזר הזוג לניו יורק ובסי נרתמה מיד לעשייה ציבורית. באותם ימים הוקמה "קרן היסוד", שנועדה לרכישת קרקעות בארץ ישראל. אך ליהדות הדתית היה צורך ביותר מכך. משהו חייב היה לדאוג לא רק להישרדות הפיזית, אלא גם להישרדות הרוחנית.

בתנועת "[המזרחי](#)" ראתה בסי תשובה לעניין זה - בהקמת בתי כנסת ו'תלמוד תורה' בארץ ישראל ובתמיכה בהם. תפקידן של הנשים בתנועת "[המזרחי](#)" של אותם הימים היה איסוף כספים והעברתם לארץ. בניו יורק פעלו אז לשם כך שתי קבוצות של נשים מבוגרות. בסי הייתה נחושה בדעתה להקים ארגון נשים, שיהיה עצמאי בהחלטותיו ובמטרותיו. ספקנות רבה התעוררה סביבה: האם תהיינה הנשים מסוגלות לראות את האופק הרחב שבתנועה לאומית? בסי הייתה משוכנעת שכן והבינה שעליה ליטול את משימת ההנהגה, כי הרי "אם אין אני לי מי לי?". בסי פנתה אפוא לנשים באמצע שנות חייהן, בעלות דעות מודרניות יותר מאשר נשי "מזרחי" הטיפוסיות באותם ימים, בבקשה להצטרף לארגון החדש.

ב-1924 נוסד הארגון "אחיות מזרחי".

בסי הציעה שיפנו לרב ברלין, ולרב יהודה הכהן פישמן (לימים מימון, שהיה ממקימי תנועת [המזרחי](#) ומחומתי מגילת העצמאות), ששהו באותה עת באמריקה, ויודיעו לו ש"אחיות מזרחי" מוכנות לארגן את נשי מזרחי לפעילות שוטפת אך בשני תנאים: ראשית, שתהיה להן אוטונומיה מוחלטת על התרומות ושנית, שתהיה להן שליטה מוחלטת על הפרויקטים שייזמו. ואכן, בהתעקשותה של בסי הפך ארגון "נשי מזרחי" לארגון עצמאי לחלוטין. המחשבה שהטרידה את בסי כל חייה הייתה: 'אם אין אני לי מי לי? וכשאני לעצמי, מה אני?' כלומר: מה המשמעות והמטרה בהיותי

אישה יהודית שורשית דתית? ותשובתה לכך הייתה: עלי לחשוב על שכמותי, ועלי לחשוב איך לטפח, לחנך ולהכין את המתבגרות הדתיות לחיים מועילים ומשמעותיים בארץ ישראל.

"בית צעירות מזרחי" המוסד החינוכי המקצועי הדתי הראשון לצעירות, שעליו חלמה בסי, נחנך בירושלים בשנת 1933, שנה לאחר עליית הזוג גוטספלד לישראל.

התלמידות הראשונות הגיעו מגרמניה בעקבות עליית הנאצים לשלטון. בסי הקפידה לבחור כל מורה ומורה בסגל ההוראה. בין היתר בחרה את העולה החדשה נחמה ליבוביץ כמורה לתנ"ך וליהדות במוסד.

חמש שנים מאוחר יותר נפתח "בית צעירות מזרחי" בתל-אביב בית ספר יפיפה ומוסד חינוכי מכובד.

כל חייה ראתה עצמה בסי כמי שצריכה לאתר את צרכי השעה ולענות עליהם.

לקראת סיום מלחמת העולם השנייה, כשהגיעו ארצה שרידי השואה, היה ברור לה שהיא נרתמת לקליטת היתומים.

בסי לא חיכתה לסייע ממשלתי או לסייע אחר. אלא בעשר אצבעותיה דאגה להם לבית, לאוכל, ללבוש ולחינוך. כך נוסדו [המוסדות](#)

"תחייה", "תל-רענן" ו"משק הילדים מוצא" אליו הגיעו [ילדי טהרן](#).

"הגענו ב-1944 כ-2000 ילדים לאחר השואה מטרנסניסטריה. פיזרו אותנו בין [המוסדות](#) השונים", מספר מר צבי אלפר, מרצה

בכיר במכללת תלפיות, "שני אחי הגיעו למשק הילדים במוצא, ואני נקלטתי עם קבוצת ילדים ב"בית צעירות מזרחי" [בתל אביב](#).

אף-על-פי שהיה זה מוסד לנערות, בסי ראתה את הצורך הגדול לדאוג לילדים הקטנים, ולכן הקצתה במקום אגף מיוחד בעבורנו.

מאוחר יותר כשגדלנו מעט, עברנו ל"בית צעירות מזרחי" בירושלים. אני זוכר כילד, את החום והדאגה שהורעפו עלי במוסד זה,

ואף בביקורי בביתה של בסי, מוסיף מר צבי אלפר.

"בסי הייתה נחושה שיש צורך להקים פנימיות, אבל לא כבי"ס מיוחד או חינוך מיוחד. אלא הפנימייה אמורה להוות ממש בית",

מספר מר יואל שיפטן, שהכיר מקרוב את בסי והיה מנהלו של מוסד "עלייה" בפתח-תקווה שהוקם ב-1944. "ואמנם אנחנו היינו

באמת בית שני בעבור הילדים".

בסוף החופש הגדול של שנת תש"ז, פורק "משק הילדים במוצא" עקב שכנותו לכפרים ערביים פורעים. כך הגיעו ל"כפר בתיה" 54 חניכי

המשק, אליהם נוספה קבוצת הילדים הראשונה, ניצולי שואה מ הונגריה.

"הכפר קלט חניכים יתומים מארצות שונות ומתרבויות שונות קשות לעם ישראל. הכפר ליכד וגיבש אותם, וחינכם לחיות

חיים יהודיים. הוא הפך אותם לאזרחים הגונים ונאמנים לעם ישראל". מספר בזיכרונותיו דוד אליאך, המנהל הראשון של ביה"ס

בכפר. "כפר בתיה היה המודל לחינוך נוער עולה. הוא היה הדגם איך ליצור אווירה ביתית, משמעתית, חינוכית והכנה למציאות

החיים. היו בכפר בתים נוחים, גנים, אולמות לימוד, ספרייה ובית ספר", הוא מספר. "חלומה וחזונה של גב' [בתיה גוטספלד](#), שעל

שמה נקרא הכפר, היה להפוך את הצעירים והצעירות לעמודי התווך של החברה, ולאפשר לכל חניך וחניכה להגיע לשיא יכולתם".

בהמשך הגיעו קבוצות עולים מ רומניה, כמו גם ילדי תימן, צפון אפריקה, אירן, הודו ו אתיופיה, לכולם שימש "כפר בתיה" בית חם.

"ניתן להשוות את בסי להנרייטה סולד, שעמדה בראש 'עליית הנוער'. כמו גב' סולד גם היא יכולה הייתה לומר: 'ילד לא היה לי,

אבל היו לי הרבה ילדים'. מבחינת המפעל החינוכי של [עליית הנוער](#) ניתן להשוותה לאברהם הרצפלד, ששימש כראש

ההתיישבות בארץ לפני קום המדינה ובשנותיה הראשונות של המדינה, ועסק בהקמת נקודות התיישבותיות ברחבי הארץ",

מסכם מר יואל שיפטן.

בבית העלמין הישן בנחלת יצחק [בתל אביב](#), בין מאות מצבות נמצאת מצבת אבן צנועה ופשוטה, עליה אותיות בלות ושחוקות, מצבה

כמעט אלמונית:

פ.נ.

גוטספלד

בתיה (בסי)

בת יהודה לייב גולדשטיין

נפטרה כ"ז תמוז תשכ"ב

בשנת ע"ד לחייה

ת.נ.צ.ב.ה.

אבל המצבה האמיתית לאישה הדגולה הזאת, מצבה חיה ונושמת, היא בדמותם של למעלה מעשרים אלף תלמידי רשת אמ"ת,

תלמידים בכל הגילאים ומכל שדרות העם, הממשיכים ללמוד ולהתחנך לתורה, לצינות ולמצוינות ברוח חזונה של [בתיה גוטספלד](#) ז"ל

חזון שנזרע בסלון ביתה של בסי בארצות-הברית, לפני 85 שנה, והפך לחלק אינטגרלי בנוף החינוך הישראלי בכלל, ושל החינוך הציוני

דתי בפרט.

מקורות:

1. BESSIE - Leona M.Goldfe

2. ילדי כפר בתיה - מילדי שואה לבוני המדינה, בעריכת צבי ומתוקה אלפר, פתח-תקווה.

הוצאת המחברים בסיוע יד ושם - רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, תשס"א 2001.

3. מהפכניות בעל כורחן - נשים ומגדר בצינות הדתית בתקופת הישוב, לילך רוזנברג-פרידמן, הוצאת יד בן צבי, תשס"ה 2005.

4. ראיון עם מר יואל שיפטן .

ב. סיפורו של דויטשמן נפתלי "חניך מספר 1" במוסד עלייה

שמי דויטשמן נפתלי נולדתי בסרביה בדצמבר 1935.

עם כניסת הגרמנים לעירנו ואני בן שש גורשנו כל היהודים מן העיר במסע רגלי של מאות קילומטרים לכיוון אוקראינה, במשפחתי היו סבא וסבתא, הורי, דודים ודודות ואני בן יחיד.

בדרך נרצחו ע"י הגרמנים הזקנים והילדים ואני ניצלתי בזכות אבא אשר לא רצה להשאיר אותי עם סבא וסבתא, בדרך נרצחו ומתו מאות מן האנשים הצועדים עד שהגענו אל הגטו שבצ'רנוביל (טרנסניסטריה) במהלך השעות בגטו נספתה משפחתי ואני נשארתי בלי קרוב או מודע.

במהלך המלחמה החלה לפעול בקופייגורוד ובמקומות נוספים קבוצת יהודים שבוודדים מהם הגיעו מארץ ישראל המנדטורית הם אספו ילדים לבית מוגן ולהציל את חייהם המקום היה צפוף מאד, הילדים ישנו על דרגשים בקומות. כך יכלו לצופף בחדר אחד עשרות ילדים.

בשלב מסוים נוצרה אפשרות להוציא משלוח של ילדים לרומניה שהייתה באותו זמן תחת הכיבוש הגרמני אולם בשלטון הרומני והיהודים נותרו בבתיהם.

הוחלט כי במשלוח הראשון ישלחו ילדים יתומים וצעירים כי להם נשקפת הסכנה הגדולה ביותר, אני הייתי במשלוח זה משנת 1943.

וכך בלילה אחד, יצאו עשרות רבות של ילדים במסע חשאי של שעות הליכה אל תחנת הרכבת ומשם נסענו לרומניה.

ברומניה חולקנו בין המשפחות היהודיות אשר הלינו אותנו, האכילו וטיפלו בנו כדי להיטיב את בריאותנו.

בכל אותו זמן עשו שליחי העלייה כל שיכלו כדי למצוא אונייה אשר תוציא את הילדים מרומניה בדרך לארץ ישראל.

כאשר נמצאה האונייה, הובלנו לעיר הנמל קונסטנצה שלחוף הים השחור, עלינו על האונייה "קזבק" מעל לשש מאות נוסעים לאיסטנבול ומשם ברכבת דרך סוריה ולבנון לחיפה.

בארץ, מוינו הילדים למוסדות שונים, לקיבוצים ולמשפחות. קבוצתנו מנתה תשעה ילדים, עלינו על אוטובוס בדרך תל אביב חיפה וכאשר הגענו לתחנת הדלק שבמעלה הכביש למוסד ירדנו עם מזוודה והמלווה לביתנו החדש.

התחלנו ללכת במורד הכביש והאיש המלווה, הורה באצבעו ואמן "ילדים כאן למטה מחלקים סוכריות" ואני פתחתי בריצה והגעתי ראשון.

בשער חיכו לנו מנהלי המוסד ועובדיו, הרימו אותי ואמרו: "אתה החניך הראשון" וכך נרשמתי בספר החניכים השנה הייתה 1944 ולקבוצת העלייה שלנו קראו "ילדי טרנסניסטריה".

המנהל החינוכי היה יהושע בכרך, ומנהל המשק-ברוך כוכבא.

צוות העובדים קיבלו אותנו בלבביות רבה ותוך חודש ימים נוספו חניכים חדשים ומספרם עבר את המאה ולכן הוחלט לחלק את החניכים לפי קבוצות גיל כאשר הקטנים ביותר היו בני 6-7 והגדולים בני 16-17.

חולקנו לחמש קבוצות. הקטנים ביותר נקראו "ניצנים", היותר גדולים "זאבים" ("זה אלי ואנוהו"), הקבוצה השלישית נקראה "גור אריה"- כל אלו היו קבוצות מעורבות בנים ובנות, שתי הקבוצות הבוגרות היו נפרדות. הבנים "שאר יישוב" והבנות "חבצלת".

במהלך השנים הראשונות פעל המקום כבית ולכן הוא נקרא מוסד ילדים - גם בית וגם מקום לימוד.

ג. זיכרונות מכפר בתיה - מתוקה אלפר

לעולם לא אשכח את היום ההוא. גשם זלעפות ניתך מהשמים השחורים. הגענו סוף סוף לכפר בתיה. המדריך הוביל אותנו לאחד הבתים המוארים והכניס אותנו לחדר שבמרכזו דלקה חנוכיה. עשרות ילדים עליזים ומאושרים הצטופפו בחדר. הם שרו, שיחקו ואכלו סופגניות. לפתע הם פנו לעברנו, ואנו, שתי ילדות קטנות בנות תשע, חשנו אבודות. אחותי פרצה בבכי ונצמדה אלי בכל כוחה. הילדים בחדר המשיכו לשיר, ואחת הבנות נגשה אלינו ונתנה לנו סופגניה. "למה את בוכה?" "בואו תצטרפו למעגל!" היא דיברה בעברית, שעברנו הייתה עדיין שפה זרה, ואנו לא הבנו את דבריה. למזלנו, לאחר מספר דקות של מבוכה באה נערה, שדיברה אלינו בשפה ההונגרית (זו השפה שבה דיברנו), אותה הבנו, והיא הצליחה להרגיע אותנו. אך לא לאורך זמן... למנהל המוסד הייתה תורה חינוכית מיוחדת, ולפיה התנהלו החיים בכפר על כל פרטיהם. המנהל, שקראנו לו אדון אנוך, התערב בכל עניין ועניין כדי לעצב את אישיותנו בהתאם לשיטתו החינוכית. רוב חניכי המוסד היו פליטי שואה, יתומים, חסרי משפחה תומכת. המטרה בכפר לא הייתה לספק לילדים מזון ובגדים בלבד, אלא בעיקר לתת חינוך שיכשיר אותם לחיים הבוגרים. אחת הבעיות הבעורות הייתה התקשורת הלשונית. הילדים, שבאו מארצות שונות, לא דברו עברית, והיה צורך דחוף להתגבר על קושי זה. אדון אנוך דרש מאתנו לדבר רק בעברית, ומי שנתפס מדבר בשפה זרה נענש על כך. בדרך קשה זו רכשנו את השפה במהירות רבה, והתקשורת בין הילדים השתפרה. בהוראת אדון אנוך הפרידו ביני לבין אחותי התאומה. אותי שיכנו בבית ראשון ואת אחותי בבית רביעי. הפרדה זו כאבה לנו מאד. היינו ילדות קטנות, בנות תשע, שלא מזמן נפרדנו מאמא, צריכות להיפרד גם זו מזו? רק כעבור שנים הבנו את מטרתו של המנהל. הוא דאג לפיתוח האישיות הייחודית של כל ילד, ולכן היה חשוב לו שכל ילד יתפתח לפי הקצב שלו. גרתי בחדר קטן ובו ארבע מיטות. אני קיבלתי את המיטה החמישית, שהייתה תחת אחת המיטות. למזלי הרב, בחדר שלי הייתה נערה שדיברה הונגרית, והיא הפכה למטפלת הפרטית שלי. שאר הבנות באו מארצות שונות: רומניה, פולניה והולנד, והן כבר דיברו ביניהן בעברית. בקושי רב הצלחתי להירדם. חשבתי על אחותי ועל אמי, שנשארה במחנה בגרמניה. התפללתי לאלוקים שזוכה לראות אותה בקרוב. למחרת בבוקר, עוד בטרם זריחת החמה, נשמעה ברחבי הכפר מוסיקה נפלאה וקסומה. זו הייתה דרכו המיוחדת של המנהל להעיר את החניכים. השעה הייתה רק חמש וחצי, אך כעבור חמש דקות כולם היו לבושים ומוכנים לצאת להתעמלות בוקר. מיד לאחר הפעילות הגופנית הקצרה הבנים הלכו לתפילת שחרית, והבנות החלו בניקיון החדרים. כל אחת ידעה את תפקידה באותו יום. גם לי נתנו מטאטא גדול ואחת הבנות הדריכה אותי כיצד להיכן לנקות. לאחר התפילה ירדנו לארוחת הבוקר. השולחנות היו ערוכים בסדר מופתי ועליהם אוכל בשפע. הייתי רעבה מאד והוקסמתי מכמות המזון הרבה שהייתה על השולחנות. שמתי לב שאף אחד לא נוגע באוכל. כולם ישבו בשקט וחיכו למדריך, והוא לבסוף הורה לאחד הילדים לברך בקול על הלחם. שמחתי לטעום מדייסת הסולת המתוקה, אך את הזיתים, ששמו לי בצלחת לא הייתי מסוגלת לטעום. בשעה שמונה בבוקר הבתים כבר היו נקיים ומצוחצחים. לאחר בדיקה קפדנית של המדריכים הילדים חולקו לשתי קבוצות, שלמדו ועבדו לסירוגין. קבוצה אחת למדה אצל אדון אנוך והמדריכים, וקבוצת ילדים אחרת עבדה באותן השעות. הבנים עבדו בגן הירק ובגינות הנוי, שהחלו לטפח באותם הימים. הבנות עבדו במטבח ובמחסן הבגדים. אני נשלחתי למחסן הבגדים. מה יודעת לעשות ילדה קטנה בת תשע? מצאו לי עבודה – התאמת זוגות גרבים והכנסתם לתאים. לכל ילד היה תא משלו, ובו הכניסו את הבגדים המסומנים במספרו האישי. עד היום אני זוכרת את המספר 129 שסומן על מעט הבגדים שקיבלתי מהאחראית על המחסן. אני מדלגת על שאר אירועי אותם הימים, היו אלה ימים קשים ומביכים. כעבור מספר חודשים כבר דיברתי עברית כמו שאר הילדים, ואז הכניסו אותי לכיתה ד' שם למדו הילדים הקטנים. למדתי בכפר בתיה מכיתה ד' ועד כיתה ו"ב. המדריכים והמורים, כולם צעירים, חניכי שיטתו של אנוך, השקיעו מאמצים רבים להכשיר אותנו לקראת חיים עצמאיים. החניכים, רובם יתומים, ניצולי השואה, היו זקוקים להדרכה בכל התחומים. אני זוכרת את המנהל מלמד אותנו כיצד מקלפים תפוז וכיצד אוכלים בנימוס בפה סגור. אדון אנוך והמדריכים אכלו אתנו בחדר האוכל, והייתה הקפדה על התנהגות שקטה ומאופקת. בהפסקות בין המנות שהוגשו על ידי התורנים נלמדו הלכות מענייני דיומא ובשבתות למדנו את זמירות השבת. (עד היום אנו שרים אותם בביתנו). רגעים כואבים היו בימי רביעי אחרי הצהרים. בשעות אלו הגיעו מבקרים לכפר. הילדים התהלכו בשבילי המוסד בציפייה לביקור של אב או אם או קרוב אחר. מעט מאד ילדים זכו לחוויית הביקור. גם אחותי ואני ציפינו לשווא חודשים ארוכים עד שזכינו לראות את אמא נכנסת בשערי המוסד. באותם הימים היא שהתה בבית עולים מרוחק, וכמובן לא היה באפשרותה לקחת אותנו אליה. גם את ימי החופשה בחגים ובחופש הגדול בילינו במוסד יחד עם ילדים נוספים שלא היה להם לאן לנסוע. המנהל, למרות היותו קפדן בענייני משמעת, סדר וניקיון, גילה רגישות לצורכי הילדים. הוא הרשה לנו להזמין את אמא לליל הסדר, שנערך במוסד לילדים שנשארו בחג. אדון אנוך בסייע המדריכים טיפחו ילדים שגילו כישרונות בתחומים שונים. יש מי שלמד נגינה בכינור, אחרים השתתפו בחוג לחלילית והמוכשרים בתנועה השתתפו בחוג לריקודים עם. לעיתים קרובות נערכו תחרויות ספורט: בכדורגל, במחניים ובאתלטיקה קלה. חונכנו בכפר, שאין מתנות חינוך. ידענו שעלינו לא רק לקבל אלא גם לתת.

רכשנו השכלה בבית הספר ועבדנו בעבודות שונות לפי צורכי המשק.
במשך השנים עבדתי במגוון של עבודות: במחסן הבגדים למדתי לנהל ובמטבח למדתי להכין סלטים.
כשהכפר התפתח, נוספו ענפים חדשים. כך עברתי מהעבודה במטעים לעבודה במכונות.
את העבודה ברפת אני זוכרת במיוחד. הייתי כבר בכיתה ח' כששובצתי לעבודה זו.
באותן השנים לא היו מכונות חליבה, והחליבה הייתה ידנית. היינו חולבים את הפרות שלוש פעמים ביום בימי חול וגם בשבתות ובחגים. נקשרנו לפרות והכרנו כל אחת בשמה, ולא פעם "זכינו" לבעיטה הגונה מפרה שלא הייתה מרוצה מאתנו.
ועכשיו אני מגיעה לעיקר - ברפת פגשתי את צבי, בעלי לעתיד.
צעדנו ביחד לתורנות ברפת. צבי היה נער בן ארבע עשרה שהגיע מירושלים מהמוסד "בית צעירות מזרחי".
גם הוא ניצול שואה שכילד קטן עלה לארץ והתחנך במוסדות של "נשי מזרחי" בתחילה בתל-אביב ואחר כך ב"בית צעירות מזרחי" בירושלים.
כשסיים את כיתה ח' הוא שלח ללמוד בבית הספר התיכון שנפתח אצלנו בכפר.
העבודה המשותפת ברפת הובילה לחברות יפה בינינו.
אני נזכרת באותם ימים יפים ותמימים, כשהיינו מטיילים בלילי שבתות בשבילי הכפר.
תמיד פגשנו זוגות נוספים, וכמובן מאי שם צץ תמיד המנהל, אדון אנוך, שהשגיח בשבע עיניים על חניכיו המתבגרים.
אמנם המנהל והמדריכים שלטו בכפר ביד רמה, אך לילדים ניתנה ההרגשה שהם מנהלים את החיים בצורה עצמאית.
מדי שנה נערכו בחירות לוועד מרכזי של חברת הילדים, וכשהייתי בכיתה י' נבחרתי ליושבת ראש הוועד, תפקיד שמילאתי עד סיום כיתה י"ב. הייתה זו עבודה קשה ואחראית. הייתי צריכה לארגן את כל התורנויות בחדרי האוכל, לקחת חלק בשיבוץ הילדים בעבודה, לדאוג לפעילות חברתית ותרבותית במוצאי שבתות ועוד ועוד.
כל זאת נוסף ללימודים לקראת בחינות הבגרות והעבודה ברפת.
כנציגת חברת הילדים נפגשתי עם אורחים חשובים שביקרו בכפר, ביניהם הגברת אלינור רוזוולט, אשת נשיא ארה"ב לשעבר. נציגות נשי מזרחי מאמריקה, שביקרו בכפר, שמחו מאד להיווכח שנערה עומדת בראש חברת הילדים.
לסיום, כתבתי רק מעט מהזיכרונות הרבים שלי מהכפר.
עזבתי את הכפר מצוידת בערכים ומוכנה למלחמת החיים.
המשכתי את לימודי באוניברסיטה, וכשצבי השתחרר מהצבא, נישאנו ומאז אני ביחד.
את ילדינו ואת נכדינו אנו לוקחים מדי פעם לכפר כדי להראות להם את המקום שבו צמחה אהבתנו.
אנו לא שוכחים להודות תמיד על כל הטוב שקיבלנו בכפר בתיה.

ד. מזיכרונותיו של חניך מוסד עלייה – אשר ורד

מזיכרונותיו של אשר ורד חניך מוסד עלייה ולימים, מנהל המשק ומורה לחקלאות בכפר

מתוך: אור שחר חדש

"בשעה שנכנסנו בשערו של כפר הנוער "מוסד עלייה", אורו עינינו מן המקום, בתים נאים עטורים בדקלים מזדקפים ואילנות עתירי פירות ובדים, שבאמיריהם ציפורי שחרור מצייצים זמירות בלי הרף, פינות חמד זרועות דשא וערוגות פרחים מטופחות בקפידה, גן ירקות ורפת של פרות ולול של תרנגולות, וגם פרד עיקש ועגלה נגררת..."

... בכפר זה למדתי והתחנכתי שש שנים רצופות, וכל יום ויום היה מתת שמים יקרה, כאן מצאתי בית חם ואוהב, התחדשות ופריחה, וחיים בהירים ויפים, כאשר לא הרגשתי מעודי, ולא רק בעולמי חולל הכפר תכלית שינוי, אלא גם אצל שאר הנערים מכל העדות והתפוצות ומכל העלויות והגלויות, שרבים מהם היו מקופחי גורל ושבעו מצוקות ונדודים, וכאן, צעיף העתיד נפרש לפנייהם והתנערו מתחת למפלות ולסדקים של חייהם, ושבו ובנו את עולמם, והיו למאשרי בית[...]. וכשאני משקיף בעצם היום על עצמי, ועל חבריי, ועל מאות מתלמידיי שהתחנכו בכפר הנוער, תחת חסותן של נשות "אמי"ת", התפעמות אוהזת בי, שרבים מאותם נערים ונערות, היו שריים בלא עתיד ובאפס יד, והיו כאדם המגשש את דרכו על רצפה מרוחת שמן, ומחליק, ומפיל הכול מידי, אלמלא, רחב ליבן של נשות "אמי"ת..."

"משום שנערים ונערות מכל אומה ולשון מצויים בכפר, ומשום שתכלית החינוך בכפר לגבש את הנערות והנערים שבקבוצה לגוף אחד, נתנו אותי לדור בצפיפות של חמישה תלמידים בחדר אחד, בחברת נערים מגלויות שונות, המדברים בבלייל לשונות.

זכריה שבא מגלות תימן, וזכה לכינוי "ריח ניחוח"...מכוח הסחוג שאכל בשיעורים הגונים. עובדיה שעלה מעירק והיה רב כוח בריצה וקפיצה...רחמים שמוצאו מפרס...ואליהו, בן להורים פליטי שואה, מאחת מארצות אשכנז... וכולנו מתרועעים בצוותא נעימה, אליהו שבא מארצות אשכנז מאזן לנעימות מזרחיות, ואלה מגלות ספרד מתפללים בתפילה ובניגונים רווי עצבות שמקורם בארצות אשכנז, וכולנו כאחד, אוכלים את תבשיליו של הטבח, שרקח את תבשיליו בטעם הונגרי..."

על תקופת הצנע בכפר

אחרי שהעבודה והלימודים בלעו את חצי היום, היינו עטופים בזרם רעב חדש שפעפע בכל רמ"ח אברינו, והיינו ממתנים לפתיחת חדר האוכל, מזומנים להטיב את לבנו בהזנה מבריאה, שנותנת כוח להתקיים עד ארוחת הערב. ובשעה שנפתחו דלתות חדר האוכל, שריח של עוף נודף ממנו, נטלנו נטילת ידיים של קודם האכילה והתיישבנו מסביב לשולחנות הערוכים, ומשום שלא יכולנו להתאזר בסבלנות עד שהתורנים יגישו את מנת היום, לא הוצאנו מתוכנו אלא מילה אחת, בקצב אחד, אוכל!, אוכל!, אוכל!, כדי לזרז את התורנים במלאכתם.

בעוד, המדריך שאין חלקו עם האוכלים, נעמד כשליט עליון כשהוא זוקף את חוטמו וקורא לשקט שלפני ברכת המוציא לחם מן הארץ, משבא רגע של דממה, וניתנה הרשות לברך ברכת המוציא לחם מן הארץ, נגסנו את פרוסת הלחם הראשונה והאחרונה, והתורנים חגורים בסירי עבודה כחולים, מוציאים מגזיו של המטבח עגלה עמוסת מזונות, ובכל שולחן שהם עוברים בו, נותנים קערת מרק בטעם עוף שפג חומו, מעטמן המעט של אטריות וקציצת בשר עשירה בפירורי לחם, ולקינוח שני בייסקוויטים עגולים ומחוררים.

מלבד זאת אין כלום! ואפילו אותו ריח של עוף שנדף ונטע שמחה בלבבות, לא היה של עוף ממש, אלא, ריח גרוגרות של עוף שניתנו בתוך המרק כדי להשביח את טעמו.

משום אותה שמחת חנם, לא הכרנו טובה למנהל המטבח על המנות הטובות, שמי שנכנס לחדר האוכל רעב, יצא רעב... הרי בכלל המנהגים הנוהגים בכפרינו בימים ההם ובזמן שהוא שהיה צנע בארץ, שתלמיד שלא חשקה נפשו בפריט אוכל קטון או גדול, אין הוא מותירו על שולחן האוכל ואינו נותן חנם, אלא, פותח במשא ומתן עם חבריו, על פריטי אוכל בשעה שכזו, היה התלמיד זוקף עצמו ממקום שבתו והולמעל השולחן בכף ידו, מצביע על מנתו ומכריז כדרך תגרי השוק, מחליף מנה במנה!, כגון: מחליף קציצה במנה של פיתים, או ממיר מנה של פיתים במנה של מרק, כלומר, ממיר פריט אוכל בפריט אחר, זה תחת זה, או זו תמורת זו, וכיוצא בזה עסקי חליפין.

מי שרצה לפדות את אותה מנה, היה נעמד על רגליו ומכריז, רוצה אני! נוטל לאותה מנה ונותן לחברו מנה אחרת בערך שווה, ושם לאכילתו.

ומי שבטנו רעה וצורבת באותו היום, והוא חש בטבטנו ונושא מכאוב ולאכול לא יכול, לא היה מכריז מחליף או ממיר מנה, אלא, היה שונה כרוכל, ואומר, מלווה מנה! כגון: מלווה מנה של אורז, או מנה של דג, או קציצה, דהיינו, הלואה לפי כל דין ולפי המוסכם.

משנמצא האחד, שהעדיף את הנאת השעה על טובת העתיד, היה מתנה עמו שיהיה פורע בפעם אחרת או ביום פלוני, מנה מאותו המין.

ולא מלווין אלא בעדים, שלא ישיב מנה פחותה מזו שנטל או יחליף מנה טובה ברעה, אלא יחזיר כפי ערכה ולא פחות. ואחר שבאו לידי הסכמה, היה המלווה מושיט ללווה את מנתו במאור פנים, ולוחצים יד ביד לאות הסכמה, והלווה אוכל שתיים מנות, ומשביע רעבונו.

ומשבא מועד הפירעון, והמלווה בא אל הלווה לדרוש את החוב, מיד הלווה מוציא מנתו מצלחתו ומשיב למלווה, בין אם הוא שבע ובין אם הוא רעב, שמנתו בחזקת המלווה עומדת, עד שנפדית.

והעובר על זה ומקשה עורפו ואינו מחזיר במועד, הריהו עובר על "בל תאחר", שעבירה היא מן התורה, ומכל מקום אין מתדיינים עימו, אלא, אונסים אותו להשיב, שלא ישמח כמנצח.

מיד העדים באים ומעמידיים פנים של פודה ומציל, ומפקיעים את מנתו מצלחתו דרך כפייה ומשיבים למלווה, והרי זו נפדית. ועוד מכריזין עליו כמועל, ומוחים בפניו בכל עוז, שיחוש בזוי בפני עצמו ובפני חבריו, כדי שלא יהיה למכשול, שרבים רוצים בהמשך זה, ומבקשים לעסוק בעסקי חליפין והלוואות המחזקים חדרי בטן, והנוהגים בזמן הזה.

ובכל אותם ימים היינו מכוונים בתפילותינו, כיבעתיד לא נדע מחסור ולא נחסר מזון, לקיים את גופנו קיום חזק.

אלא, שבאותם ימים שלצנע, איש לא ראה עוף בצלחתו עד יום מותו, ואין מדובר במותו של העוף חלילה, אלא, במותו של אותו איש ממש, ואותו שזכה לראות עוף בצלחתו, זכה לראות משיח בימיו.

וגם אנו תלמידי הכפר, לא זכינו למנה של עוף, לא בימים של חול ולא בימים של שבת, לא ביום חג ולא ביום מועד, עד כי יצאה נפשנו למנה של עוף, לאעוף השמים הדואה בנחת, אלא עוף ממש, המונח בצלחת. נטענו בלבנו תקווה, שבהתקדש עלינו יום הכיפורים, נזכה לאכול מבשרו של עוף, אומנם לא עוף זך וטהור, אלא, עוף שקיבל על עצמו באהבה עוונות בני ישראל, לטהרם מעוונותיהם. כי ביום הזה, יהודים באשר הם, עשירים ודלים, נגידים וחלכאים, שועי ארץ ועניים מרודים, כולם כאחד, נוהגים ליטול תרנגול לכפרות, לסובבו ולהפריחו עד כלות נשמתו, ולומר בכוונה גדולה וזכה, זו כפרתי!, זו תמרתתי!, זו חליפתי!, זה העוףילך לשחיטה, ואני אלך לחיים טובים ולשלום. על אף זאת, כלתה נפשנו ותאב לבנו לתרנגול של כפרות, שגם אם מרעין בישין הוא וקיבל עליו עוונות, חרמות ונידויים, תרנגול הוא!, שטעם בשרו, מזור ומרפא לתאוותינו ישלח. אלא, שהדבר לא צלח בידנו ותרנגול לכפרות בעוונותינו לא קיבלנו, שפדו עוונותינו במעות, סובבו אותן מעל ראשינו ואמרו, אלו המעות ילכו לצדקה, ואנו נלך לחיים טובים ולשלום...]

המדריך שלום כתיאל

כפרנו התברך בצירוף של בעלי מקצוע מתחומים שונים, מנהל כפר ומנהל פנימייה, סדרן עבודה ומרכז משק, מדריכים חקלאיים לגידול ירקות ומספוא, רפתן ולולן, גן נוי וחצרן, אנשי מטבח וענפי שירותים, עובד בית מלאכה חשמלאי, מדריכים ומחנכים וכיוצא בהם.

אחד מאלה היה המדריך שלום, שאף הוא, נמנה על אותם ילדי תימן שעלו לארץ ישראל על כנפי נשרים, ואף הוא התחנך בכפר הנוער "עליה".

משבגר והרחיב דעת בסמינר למורים והוכתר ככתר מדריך, זומן על ידי מנהל הכפר להימנות על עובדיו ולשמש כמדריך קבוצת נוער.

משנתמנה למדריך, היה נלהב לתפקידו ושקד על עבודתו מתוך אהבה וברוב ענווה, אלא, שמתוך היותו בוגר הכפר, היה ארוג בסבך תחבולותינו ולא הניח לנו לשטות בו.

שלום המדריך, איש גבוה וצנום היה, פניו שזופת וכתפיו מזדקרות, גבות עיניו עבות ומתחברות וחוטמו גדול ובשרני, את שפתו תיבל בעברית עסיסית מבטא תימני, ולשונו משולבת תדיר, בניבים פיוטיים ובאמרות כנף.

שלום המדריך, בן חורין היה מעולה של משפחה, אף שקיבתו הקישה מחמת רעב ורזונו התהדר בשקיפות עצמותיו, אין הוא סועד לעולם על שולחן הקבוצה, ומשבאה שעת סעודה, היה בא לחדר האוכל, זורק מבט במזונות הערוכים לפניו ונרתע לאחוריו.

ביותר, מחנק עלה בגרונו ובכחילה נחלצה לשונו, בסעודת ערב שבת, בשעה שהגישו דג גפילטע פיש מרקד בציר שמנוני. אותו דג, לא רק שלא בא אל פיו מחמת טעמו, אלא גם הוציאו משלוותו מחמת ריחו, ועוד יותר גברה חרדתו מפני אותו דג, מאותה שעה שראה אחד מתלמידיו נתק וכמעט פורחת נשמתו, מעצם שלדג שנתקעה בגרונו.

משום שלא בא אוכל לפיו, לא בימים של חול ולא ביום השבת, הייתה דקות גופו כלולב של הושענות, שכל מזונותיו בימים של חול היו כמה עוגות וכוסות גוזז, שקנה במיטב כספו בקיוסק הסמוך לכפר, ואילו ביום השבת שאותו קיוסק סגור ומסוגר, היה מהנה את קיבתו באגוזי אדמה ובגרעיני חמניות.

נמצא שמרבית כספו הבא מיגיעתו, נמסרו בידי אותו בעל קיוסק, וזה הרעיף עליו חיבה יתרה, משום שזימן לו פרנסתו ביד רחבה.

אף לבושו בתכלית הפשטות היה, חולצת חקי ומכנסי חקי בהירים בימות החול, וכותונת בד לבנה ביום שבת, ואילו רגליו, לא נתכנסו מעודן בתוך נעליים, משום ששרויות הן תדיר בתוך סנדלים.

משום שנודע בחוכמתו וישרות לבו, רבים חיזרו לפתחו וביקשו להשיא לו את בנותיהן, אף שהרבו ממון ומוהר, לא התרצה, והיה משיב להם, שזה העניין לא מן העניין ושילח אותם מעל פניו כאדם המנער מעליו זבובים טורדים, ואף לאלה מחבריו שביקשו להשיא לו עצה בענייני שידוכים, היה אומר "עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום!", ומשגר אותם מעל פניו בחמת זעם.

עד שיום בא והתהפכו יצורותיו, נתן נעליים לרגליו וכותונת לבנה למותניו, והתיז מי בשמים על פניו. הדבר עורר פליאה והשתאות, מהו אותו מפנה שאירע למדריך שלום, שהחל מתהדר בבגדים נאים בימים של חול, מטפח עצמו ומבשם פניו? חקרנו!, דרשנו!, והתבשרנו!

ומהי אותה בשורה? ששלום המדריך, נלכד ברשתה של אחת העלמות שכבשה את לבו, ומעתה הוא כרוך אחריה, ומאיר לה פנים מתוך רוב חיבה.

לא חלפו ימים רבים, ובאה רוב שמחה, המדריך שלום בא בכרית הנישואין, וזכינו לשמח חתן וכלה.

עתה, ששלום אינו עוד בודד לנפשו ולבו מתמלא מאושרו, לא היה קץ לשמחתנו, הן מחמת שחיבי היה עלינו ושמחנו בשמחתו, והן, משום שמעתי הוא ברשותה לעשות כל שתצווה עליו, ואין הוא מטרוד מנוחתנו.

המדריך זכריה דורי

גן הנוי שבכפרנו, זכריה שמו, נתייתם מאביו ואמו בעודו ילד קטן בארץ תימן, משזכה ועלה לארץ ישראל, מצא מקום לכף רגלו בכפר הנוער "עליה" שבפתח תקווה והתמחה במקצוע הגננות.

משתמו לימודיו ותם שירותו הצבאי, מצא בכפר משרה שלגן והיה שמח בחלקו ובגורלו.

זכריה, הצטיין בכמה וכמה מעלות טובות, מסביר פנים וחייכני, ישר ונאמן, אהוב ונחמד, חרוץ וזריז בכל עשיותיו, משהתחיל את עבודת יומו, היה מתהלך בין צמחי הגן, כאשר נרתיק של מזמרה חגור על מותניו, נוטל מעדר ומנכש עשבים, עוקר יבלית וסעידה מן השורש, נוטע אילנות ושיחים פורחים, מטפס על סולם גבוה וגוזם ענפים מסתעפים מאילנות גבוהים, מעביר את קווי ההשקיה מחדשאה למדשאה, מושבצינור דקיק ומשקה בשצף את שדירת הפיקוסים וחורשת האורנים, מאבק את הצמחים באבקת רעל כסגולה מפני המזיקים, מתניע את המכסחת ומכסה את הדשאים, ובשעה שהתלמידים עובדי הגן פקדו את עבודתם, היה מקנה להם פרקים בהלכות עבודה, ומעשיר ידיעותיהם בתורת הצמחים.

ביותר, הקפיד לטפח את המדשאות ולקצור את הדשא בעתו, ומשבאה עת כיסוח, היה מתניע את המכסחת וקוצר את הדשא במעגלים מעגלים, חולף על פני החלונות הפתוחים של בית הספר ברעש מחריש אוזניים, שהוציא משלוותם את אלה ששקדו על תלמודם.

מחמת הרעש שצלף באוזניהם, נעמדו התלמידים באדיהחלונות ושיגרו לעומתו קריאות של היסוי, אלא, שכל עמלם היה לשווא וזעקותיהם לאוזניו לא באו, שכן נוהג היה בידו, שמעת שהצית את מנוע המכסחת, נתן פקקים של צמרגפן בתעלות אוזניו, ועבד ללא הפוגה עד טיפת הדלק האחרונה. אלא, שנוהג זה שעשה זכריה לעצמו, לא נראה משום מה למנהל בית הספר, ובלא שהות התנער מכורסתו והלך אל זכריה למחות בפניו ולהודיעו שחסל עניין כיסוח הדשא בשעות הלימודים, ודרש בכל תוקף שמבוקשו יינתן לו, בלא אומר וזכרים, ובלא דיחוי.

אלא שזכריה, עמד לפניו, כמו לא חדרו דבריו לאוזניו, והביט במנהל בחמיצות פנים על שהוא מקטר כנגדו בעניינים שאינו בקי בהם, והולך עמו בקרי, אחרי כל היגיעות שייגע בטיפוח הגן והנוי. אף שפניו של זכריה התקמטו מרוב כעס, מתוך שהיה איש טוב כל הימים, לא חלק לו מנה אחת אפיים, אך גם לא הותירו בלא מענה לשון, שאז, דומם את מנוע המכסחת, והתחיל לנהום דבריפרשנות ופלפול על חשיבות כיסוח הדשא במועדו. ומשום שהייתה לו בגרות של דעת, והיה בר-אוריין בתורת הפרחים והאילנות, היו דבריו של זכריה מתגברים בלא שיעור ובלא הפסק, עד שהמנהל נתקף למעין שעמום, שתוקף אדם ששומע כליל דברים שאינם מובנים לו, וכמעט כרע ונפל מנטל דיבוריו, עד כדי כך, שהיה מצטער על שהוכיחו על דבר הכיסוח, ועזב אותו לנפשו. שאז, זכריה התניע את המכסחת בקול שאון ושעט על פני הדשא בתשוקה מחודשת, ופניו מאירות על כל פסיעה ופסיעה. אלא, שיד כל בו, מנהל בית הספר מטריד אותו בקובלנותיו הנצחיות על רעש המכסחת, ורכה המחלוקת בינו לבין מנהל המשק על המים הרבים שהוא מבזבז על צמחי הגן, אך יותר מכל, היה כעוס וטעון, וחש כאילו פצעו את לבו, בשעה שראה את ערוגת הפרחים החדשה דרוכה ונושאת עקבות טריים על פני שכבתה העליונה, וצמחי הפרחים הרכים דרוסים ורמוסים ולא נשתיר מהם עלה ירוק, שאז, חש אפילו מקצת טינה כלפי אותם תלמידים שגררו רגליהם על פני חלקת הפרחים, והיה מכנה אותם, פראי אדם וחיל חבלנים, ואף למנהל הכפר להתחנן בפניו בעיניים דומעות שיחקור ויגלה את עושה הרעה ויביאם על עונשם, וגם העלה בפניו את חובת המדריכים והמורים, להורות לתלמידיהם, הלכות כל תשחית. אלא, שתשוקתו של זכריה לעולם הטבע, עוררה אותו לקום ולעשות מעשה, כדי להכשיר עצמו לתפקיד מורה לחקלאות ולטבע, לפיכך, בתום יום עבודתו, חבש את ספסל הלימודים, ישב ספון על ספריו וקנה דעת. שאז, בתום לימודיו, בא המנהל לידי רעיון, למנות את זכריה כמורה מן המניין לענייני חקלאות וגידול פרחים, שמינויו של זכריה למורה, ישבו יתרון מחמת שתי סיבות, האחת, כדי שיחדיר את ידיעותיו בתלמידיו וכשיר אותם למקצוע החקלאות מתוך עשייה שתשתלב בלימודים, וראש לכל הסיבות, שמינויו של זכריה למורה, עשוי לסלק את ידיו מן המכסחת, שאין דומה שמיעת נהימת מנוע בשדה פתוח, לשמיעה של מורה המדבר מתוך גרונו, בין ארבע קירות של חדר לימוד [...].

ה. זיכרונות ממוסד עלייה - מעובד מתוך "מוסד עלייה הקליטה הלימודית-חינוכית בשנים 1944-1948" מאת: חיים מייטלים

עיבוד: יהודית זימרת

"...בשעה שמונה בבוקר מתקרב ה"גבאי" בן השנים-עשרה, חיים דרוקמן מטשרנביץ אל ה"עמוד", דופק עליו והתפילה מתחילה. ילד בן 12 עטוף טלית ומתפלל בניגון של יום הכיפורים.

דומה הוא הקטין לבעל תפילה חסידי מהדור הקודם ברצינותו, בירתו ובתמימותו... "כמו כל הילדים במוסד", מספר הרב דרוקמן, "לא ידעתי מה עלה בגורלם של הוריי, כך שמצבי כילד "תום" היה כמו השאר.

כשהוריי הגיעו לארץ אחרי המלחמה, הם הגיעו למוסד.

בשל הרגשות לא סיפרו לי שההורים הגיעו, וזאת על-מנת למנוע טראומה אצל אלה שאין להם הורים...רק לאחר שכולם הלכו לישון, העירו אותי והפגישו אותי עם ההורים..."

כפר הנוער נוסד בשנת 1944 בשם "מוסד עלייה" לקליטת ילדים משארית הפליטה של שואת אירופה. קבוצת הילדים הראשונה הגיעה למוסד עלייה בערב חגי תשרי תש"ה – 1944 מטרנסדניסטריה. הילדים היו חולניים. כמעט כולם יתומים, מכוסים פצעים וחשדניים עד מאוד. לא האמינו באדם, לא סמכו על איש. ילדים אלו היו שרידים מאותם רבבות יהודים מצפון רומניה שהובלו ברכבות ע"י הגרמנים והרומנים בשנת 1941 אל ערבות אוקראינה הסובייטית. רובם נספו שם ברעב, ממחלות ומיתות שונות. רק כמה מאות ילדים ניצלו והחלו לנדוד על פני רומניה ברעב ובחוסר כל.

נפתלי דויטשמן, החניך הראשון שהגיע למוסד סיפר, כי גורש יחד עם משפחתו לאזור אוקראינה ושם רוכזו במחנות עבודה. הוריו מצאו שם את מותם, יחד עם רבים מהיהודים.

היתומים רוכזו ע"י הסוכנות לקבוצה בבית יתומים יהודי. משם הועברו לרומניה, משם על אונייה לתורכיה, ומתורכיה ברכבת דרך סוריה ולבנון לראש הנקרה, חיפה ועתלית. משם לאחר בדיקות רפואיות הועברו למוסד עלייה.

לאחר ההתארגנות הראשונית, המשיכו כל העת להגיע קבוצות קטנות נוספות של "ילדי שואה"

(כפי שנקראו הילדים שהגיעו מאירופה, פליטי וניצולי השואה).

כשהגיעו למוסד עלייה לא הגיבו הילדים למאמצי העובדים להתקרב אליהם ולהתחבב עליהם.

לדוגמה: "חיה כהן מבשלת את החלב והילדים מסביבה. לא מרפים. מוודאים מי יקבל את החלב...בהגיעם לחדר האוכל היו מצטיידים בשקיות כדי למלא בהם פרוסות לחם. הלחם היה נעלם ברגע אחד. היינו מוצאים אותו מתחת למזרונים, בתוך הארונות ובמחבואים שונים. הפחד היה מקנן בליבם שמא מחר ישוב הרעב...הם סבלו מכינמת, מגרדת בין האצבעות, ממחלות עור שונות, קשיי נשימה ועוד."

"הייתה בעיה עם המקלחת. פחדנו מהמקלחת. ואז הושע בכרך נכנס אתנו למקלחת לבוש בגד ים, פתח את המים והראה לנו כיצד מסתבנים, חיבק אותנו ויחד נכנסנו למים הזורמים."

"אני זוכרת את הימים הנוראים הראשונים. הילדים היו מבולבלים, זכרו את הנהגים והתפילות מבית הוריהם. ניסו לקרב אותם אך הם בנו...ביום הכיפורים הראשון ראינו עדת יתומים מתפללת ובשעת תפילת "יזכור" איש אינו יוצא, כולם אומרים "יזכור" ובוכים...תמונה איומה ומרגשת עד מאוד."

היטיב לבטא את הדברים יהושע בכרך, המחנך הראשון במוסד: "תפקידנו הראשון הוא שהילדים ישכחו את המוראות והייסורים שעברו על ראשם, אנו טורחים להחזיר את הילדים לתקופת הילדות העליזה והבהירה.

לפיכך הוקמה כאן תחנת חקר פסיכולוגית, מנהלת ע"י רופאים פסיכולוגים, שבה בודקים כל ילד וילד, מתוודעים לקורות חייו ומכוונים את אמצעי החינוך לפי עברו..."

קודם כל התחילו לרפא את גופותיהם של יתומי עולם אלו ויחד עם זאת, התחילו לרפא את נשמותיהם..."

הייתה כוונה כללית אצל כל אנשי הצוות להקנות לילדים הרגשה אבהית ואמהית.

כך למשל מספרת מרלה הר-אבן, אחות המוסד, בהתייחס ליום כיפור הראשון במוסד:

"הושע ברך כל ילד, כמו שאב מברך את ילדיו. כל ילד הדליק נרות נשמה לזכר ההורים..."

מאורע מיוחד ומרגש היה טקס בר-מצווה משותף ל-40 ילדי המוסד.

מעיון ברשימת המוזמנים ניתן לראות את החשיבות הרבה שהקנו לטקס בני מצווה זה.

בהדרגה נעשה ניסיון לגבש סדר יום קבוע, שכלל חצי יום לימודים וחצי יום עבודה בתחום החקלאות.

המסגרת הכיתתית נקבעה לפי מוצא הילדים, מאחר והילדים לא רצו להיפרד מאלו שהכירו.

בשנים הראשונות סדר היום היה גמיש. הילדים עצמם היו בגיל צעיר וחלשים.

לאורך השנים הראשונות נעשו מאמצים למלא את החסך הלימודי אצל הילדים שנגרם כתוצאה מנדודיהם.

"אין אני מכיר הרבה מוסדות חינוך לנוער-העולה. אולם, אין לי ספק שמוסד "עלייה" נמנה בין המשובחים ביותר", מסכם באותם הימים את ביקורו במוסד המפקח א. רובינשטיין, מטעם הוועדה לעליית הנוער הדתי.

בשנת 1946 מתמנה מר יואל שיפטן למנהל המוסד. שיפטן החל לארגן סדר בתחום הלימודי והחינוכי:

סדר היום של הילדים החל בקימה בשעה 5:45. לאחר תפילה, ארוחת בוקר וסידור חדרים.

מחצית מהתלמידים החלו ללמוד, חציים השני עבד. בשעות הצהריים התחלפו ביניהם.

אחרי תפילת ערבית וארוחת ערב, כובו האורות בשעה 9:00.

סדר בעבודה: כל הילדים חויבו לעבוד – "אנחנו מוסד של תורה ועבודה", אמר.

הקפיד לערוך בקורת חדרים, תורניות עבודה ולימודים.

דאג להקמת הרפת בשנת 1947 יחד עם גידולי מספוא ולול.

יואל שיפטן היה המנהל המשמעותי ביותר במוסד "עלייה". בתקופתו היו אלו שנים של התבססות ארגונית, חינוכית ולימודית.

1. מוצא, משק הילדים

(קטעים מתוך "יומן מוצא", שנכתב ע"י פריץ גולדשמידט - מנהל משק הילדים מוצא)

"משק ילדים מוצא" נוסד בשנת 1934. הילדים שנקלטו היו [ילדי טהרן](#) שהיו הילדים הראשונים שהצליחו להגיע ארצה. עוד בזמן המלחמה אחרי הרבה הרפתקאות ותלאות וטלטולים קשים הצליחו להגיע לחופי הארץ [...]. אלינו הגיעו הילדים הראשונים - 55 במספר בתור מחנה מעבר. הכניסו את הילדים ל"בית צעירות מזרחי" בירושלים ובינתיים חיפשו מקום מחוץ לעיר, כי המטרה הייתה לתת לילדים חינוך דתי והכשרה חקלאית. ואז מצאו את המקום המתאים במוצא... ונקרא משק הילדים מוצא. מוצא הוא מושב קטן ע"י ירושלים, כלו בסביבה ערבית. אחרי הכרזת המדינה התחיל הסבל של הילדים. כל לילה התקפה מהערבים שבסביבה. הילדים החזיקו מעמד יפה בלי פאניקה. הילדים הבינו בחושם הבריא שבזמנם מתרחשים דברים עצומים: עם ישראל נולד מחדש וחוזר למוולדתו [...]. חלק גדול מהילדים שלנו, שההורים מסרו להם אצל הגויים בכדי להצילם מידי הנאצים הארורים. והילדים עד שהגיעו ארצה בכלל לא ידעו שהם שייכים לעם ישראל. ומובן שכל העבר הקשה הזה השפיע לא במעט, והשאיר חותמת די חזקה על התפתחות הילדים [...]. והילדים שלנו צריכים טיפול הרבה במובן כלכלי וגם במובן חינוכי [...]. את המחזור הראשון שלנו, שהם באמת [ילדי טהרן](#), הכנסנו לכפר בתיה שברעננה ושמה נקלטו יפה [...]. למחזור ב' של משק הילדים מוצא קבלנו תשעה ילדים מ"מוסד לילדי תימן" [...] ששה מבית הילד בפרדס כץ. הקבוצה השלישית באה ממוסד תל רענן [...] עד ר"ח חשוון נמצאו כאן 29 ילדים [...].

העברה לירושלים

קבלנו ידיעה פתאומית על פינוי המוסד והעברתו לירושלים [...] השבוע הבא יהיה קשה. עלינו להעביר תחילה את הילדים ואחר כך את החפצים (מטעמי בטחון) [...] מעניינת הייתה הנסיעה והכניסה למקום החדש: שני ספרי תורה ושני תת-מקלעים "סטן" לוו אותנו. הרי הם סמל למה שאנו חשים בימים אלה: **בטחון ובטחון**.

ז. ההצלה מאירן, 1979 - בני סולימני

הקהילה היהודית באירן היא מהקהילות העתיקות ביותר, (בתקופת גלית שומרון). מצבם של יהודי אירן (פרס) ידע עליות ומורדות בהתאם ליחסו של המלך ששלט. בעת החדשה, יחסם של המלכים משולשת "פהלואו" אל היהודים היה טוב. השאח הפרסי, "זהפהלוו", ששלט באירן בין השנים 1949 עד 1979, התייחס אל היהודים באירן בכבוד רב. היהודים זכו לחופש דת ותרבות, השתלבו בחיי המסחר והפוליטיקה ורבים מהם אף היו מבין עשירי המדינה. גם הגויים התייחסו אל היהודים באותה מידת כבוד כפי שהתייחס המלך. למלך היו גם קשרי מסחר מצוינים עם מדינת ישראל. הדת הרשמית באירן היא האיסלאם. בתקופת השאח, האיסלם היה מתון וכל ניסיון להשליט באירן את האיסלאם הקיצוני (השיעי) דוכא ונכשל. כוהני הדת הקיצוניים נאלצו לצאת לגלות בארצות אירופה. אחד מכוהני הדת הקיצוניים היה האיטולה חומייני שהוגלה לצרפת למשך שנים רבות בעקבות פעילותו החתרנית באירן נגד השאח. ממקום גלותו בצרפת המשיך חומייני להסית את העם האירני נגד שלטון השאח והאשים את השאח ואת משפחתו בשחיתות (דבר שהיה נכון). בכך הכין חומייני את העם האירני לקראת שובו לאירן. חזרתו של חומייני לאירן הדליקה נורה אדומה בקרב ההנהגה במדינת ישראל, היה חשש כבד שעם שובו של חומייני לאירן, היהודים שם יהיו הראשונים להיפגע. באירן התחילה מלחמת אזרחים עקובה מדם בין תומכי חומייני, לבין תומכי המלך הדבר גרם לתוהו ובוהו ברחובות הערים באירן. מנהגי המדינה בישראל חיפשו דרך להציל את היהודים מאירן ולהביאם לא"י. (באותה העת הקהילה היהודית מנתה כ-50,000 איש). גם על הקהילה היהודית באירן נפל פחד גדול. הסוכנות היהודית בא"י יחד עם גורמי הבטחון ובשיתוף פעולה עם המנהיגות היהודית באירן התחילו להכין את היהודים למבצע הצלה חסר תקדים. נתבקשתי ע"י מנהל כפר הנוער אמ"ת דאז לצאת לשליחות כדי להשתתף במבצע להעלות יהודים לא"י. ולאחר מספר ימי הכנה הצטרפתי גם אני. התוכנית הייתה להעלות בתחילה את בני הנוער. במשך היום עברו אוטובוסים במרכזים יהודיים (בתי כנסת, בתי-ספר יהודים) בחסות החשיכה והאי-סדר ששלט ברחובות בימים בהם נכנסו האוטובוסים לשדה התעופה לקצה מסלולי ההמראה, שם המתינו להם מטוסי אל-על. לאחר בדיקה ורישום קפדני עלו בני הנוער למטוסים שהביאו אותם לצרפת. הרכבת האוירית נמשכה בלילות כשבוע. בדרך זו הגיעו לצרפת כ-2,000 בני נוער. במשך 3 חודשים ערכנו לבני הנוער מחנה נוער ציוני במרכזים שונים בצפון צרפת. במחנה לימדנו אותם עברית, יהדות, סיפורנו להן על א"י ולימדנו אותם שירים והוויי ישראל, היסטוריה של עם ישראל ומדינת ישראל, סיפורים על מלחמות ישראל ומורשת קרב. בסיום המחנה עלו לא"י למעלה מ-1,000 בני נוער והתפזרו בכפרי הנוער בארץ. השאר התפזרו בקהילות יהודיות באירופה ובאמריקה. 60 מאותם בני נוער הגיעו לכפרינו – אמ"ת פ"ת. זכיתי לחנך אותם במשך שנתיים – ילדים אינטליגנטיים ומושמעים. תוך שנתיים למדו בכפר עברית וניגשו לבחינות בגרות, התגייסו לצה"ל ולשרות לאומי. השלימו לימודים אקדמיים והשתלבו היטב בחברה הישראלית. משנת 1979 יצאו מאירן (בדרכים שונות) כ-25,000 יהודים. חלקם עלו לא"י וחלקם התפזרו בין קהילות יהודיות בעולם. אותה שליחות הצלת יהודים שהייתי שותף פעיל בה חרטנה במוחי ובלבי עד היום.

ח. סיפורו של ספר התורה הזעיר שטס לחלל החיצון

סיפורו של ספר התורה הזעיר, שעבר דרך ארוכה ממחנה הריכוז ברגן-בלזן לידי ישראל הראשון שטס לחלל החיצון.
ספר התורה שלקח אילן רמון לחלל

ספר תורה זעיר, ששרד את מחנה ברגן-בלזן, שייך היה לרבה של הולנד הרב דסברג ז"ל, אחיו של נתן דסברג, מנהל כפר-בתיא בשנות ה-50. את ספר התורה הזה לקח עמו אילן רמון ז"ל לחלל.

ספר התורה המיניאטורי שאותו לקח עמו אילן רמון ז"ל לחלל, ניתן לו בהשאלה ע"י חוקר החלל פרופ' יהויכין יוסף, מדען בכיר בפיסיקה פלנטארית ואטמוספירית, ניצול מחנה ריכוז ברגן-בלזן.

ספר התורה הזעיר ניתן ליוסף ע"י רבה של הולנד הרב שמעון (סימון) דסברג ז"ל, שחלק עמו את התא בצריף במחנה ברגן-בלזן בשנת 1944.

" הרב דסברג גילה שאני מתקרב לגיל שלוש-עשרה, והחליט שהוא חייב לארגן לי בר-מצווה" מספר יוסף, "בסודיות רבה הוא ערך לי טקס בר- מצווה בצריף האסירים. כל הצריף השתתף, ואני דרשתי את הדרשה. לפתע נשמעה נקישה על הדלת. קפאנו כולנו, וכמה מהאנשים נעלמו בין שורות המיטות. מישהו ניגש לדלת ופתח אותה. משב של אוויר קר פרץ לתוך החדר הסגור וגרם לרגליי לפעום מכאב. מישהו קרא בשמי. הייתה זו אמי, שהצליחה בדרך כלשהי, תחת מחסה הלילה, לבקר את אבי ואת אחי בבית-החולים של המחנה, ואחר-כך לבוא אליי."

אחרי הטקס אמר לי הרב דסברג: קח את ספר התורה שמתוכו קראת זה עתה, כי אני לא אשרוד את המחנה, אבל אתה חייב להבטיח לי, שאם תצא מכאן, תספר את הסיפור. חודשיים לאחר מכן נהרג הרב דסברג."
יוסף יחד עם אחיו הצליחו לצאת ממחנה הריכוז ולעלות לישראל.

בביקור שערך אילן רמון ז"ל בביתו של יוסף הבחין בספר התורה הזעיר, וכששמע את סיפורו ביקש לקחת עמו לחלל את ספר התורה.

אילן רמון ז"ל חשף את ספר-התורה במסיבת העיתונאים שנערכה לכבודו מהחלל, במסגרתה שוחח עם ראש הממשלה דאז, אריאל שרון ושרת המדע דאז, לימוד לבנת. "זה מייצג יותר מכל את היכולת של העם היהודי לשרוד למרות כל דבר", אמר רמון על סיפונה של מעבורת החלל "קולומביה".
בכך סגר פרופ' יוסף מעגל: הוא קיים את ההבטחה שהעניק לרב דסברג שנספה - "לספר את הסיפור".

הרב שמעון דסברג ז"ל היה אחיו של נתן דסברג שניהל את אמי"ת כפר בתיא בשנות ה-50.

נתן דסברג דאג להביא לבית הכנסת של כפר בתיא את ריהוט בית הכנסת בליורדן שבה כיהן אחיו הרב שמעון דסברג ז"ל.

ט. שירים – זיכרונות ממוסדות נשי מזרחי – צבי אלפר

ט. שירים – זיכרונות ממוסדות נשי מזרחי – צבי אלפר

ט.1. באנו אל המנוחה - כפר בתיה

מכל קצות תבל התקבצנו
!תומים, אודים קצלים
מאירופה המנאצת
מבתי מוסקה ומסתור
ממתפים חשוכי אור
לכפר נער נפלא
לקיות חיי עמל ויצירה
בקפר של אהבה.
עבודה ולמודים, ספורט ומשחקים
רכשנו עז ותעוזה
חיי עצמאות, חיי יצירה
עבדנו ברפת, עבדנו באורנה,
בגן הנוי ובבתי המלאכה.
נרתמנו לכל משימה
שכחנו! מי מצוק וצרה
חשנו בטחון, נפשנו נגאלה.
אזכר שעורים קסומים
ביום השבת לאמר המנוחה
מאות חנוכים על כר דשא ירק
יושבים דרוכים קשובים
לשמע דברי תורה מדבש מתוקים.
ובין השמשות, בצאת השבת
בקעה לה שירה חרשית
שירה נפלאה
מאות בניה חבורה פצחו ברנה.
שיר רוזף שיר
נעימה רוזפת נעימה.
באנו אל המנוחה
אנו בארץ מולדת
ארץ מכורה.

זיכרונות מכפר בתיה
1956-1948

ט.2. אַבְרָחָם, כָּפַר נְעוּרָי - בְּרֻכּוֹת לַכֹּפֵר בְּתִיָּה

אַל נוֹף! לְדוּתִי עֲרַגְתִּי
אַל מִרְחֵבִי הַשְּׂדוֹת
רֵיחוֹת הַפְּרָחִים
צִיּוֹץ צִפְרִים
בְּצִמְרוֹת פִּיקוּסִים,
חִבּוּרֵת הַרְעִים עַל הַדָּשָׂא.

רֵיחַ הַרְפָּת עוֹד עוֹמֵד בְּאֵוִיר
זְמַזוּם הַדְּבוּרִים נִשְׁמַע כְּשִׁיר.
זְכוּרוֹת נְעוּרִים
שֶׁל תָּם, חִבּוּרֵת, אֲהַבָּה.

שֵׁם חֶלְפוֹ נְעוּרֵינוּ
הַפְּכֵנוּ לְאֲנָשִׁים
קִבְּלֵנוּ תוֹךְ קֵדִי גְתִינָה
בְּטַחֲוֹן, עֲצֻמָּאוֹת, הַשְּׂקָלָה.
הֵינּוּ חֲנִיכִים – מוֹרִים – מְדַרְיָכִים
וְהַכֵּל תוֹךְ שְׂמִחַת הַגְּדִילָה.

קְעָלִים נִדְפִים הַגְּעָנוּ
פְּלִיטִים רְדוּפֵי הַשׁוֹאָה
בְּלִיל שְׂפוֹת, תְּלִישוֹת וְיִתְמוֹת
אֲחוּזֵי אִימָה.
אֵט אֵט נִרְגָּעָה נַפְשֵׁנוּ,
יִצְאָנוּ לְכָנוֹת אֶרֶץ מְכוּרָה.
אַבְרָחָם, כָּפַר נְעוּרֵי
אֲבִיט לְאַחֹר בְּעֲרָגָה
שֵׁם עֲצָבְתִּי, הַשְּׁלֵתִי,
שֵׁם מִצְאָתִי אֶת אֲהַבְתִּי נְעוּרֵי.

בְּרֻכּוֹת לַכֹּפֵר בְּתִיָּה

ט.ל.3. ירושלים עיר נעויר - לזכר הימים היפים שביליתי ב"בבית צעירות מזרחי" בירושלים

אשרי, זכיתי, בירושלים הייתי
חיי! ילדות ודרור
תקופה שלעולם לא תחזור.
ברחוב רש"י 60 בקצה הרחוב
ריתי אשר, ראיתי אך טוב.
חלקתי ביתי עם קבוצת נערים,
אודים מצלים שנותרו בחיים.
לא חשנו דאגה, רקמנו תכניות
היינו מאשרים, אהבנו לחיות.

חנוך ודאגה, ביתספר "לדגמא",
מורים נפלאים, הרבה חם ואהבה.
לליפתא! רדנו לקטרף תאנים
למוצא עלינו לטעם לשיזפים.
משחק מחנים, חמש אבנים
תפסו מקום מרכזי בחיים.
כמו ידי בניתי קורקינט.
התבגרנו ללא עת
והורים בפרחים.

את הדרך לבית הספר אזכר:
כל שביל, כל אילן וכל בור,
את שוק מחנה יהודה, והפלפל בפנה
אותו זכיתי לטעם פעם או פעמים בשנה
כאשר היה גרוש על הנשמה,
את רחוב אגריפס היורד לאטו במדרון,
את מלון עדן וקולנוע אוריון.

וכך הגיעה שנת תש"ח
ושוב לא היה יפה כל כך.
שמחה ורקודים כליל הכרזת המדינה
ומיד שד ושברו מהומה.
פגזים נורו עלינו מנבי סמואל
ברחובות נסו לדוקרנו בני ישמעאל,
היינו במצור, אכלנו חוביזה ואפונה
בלינו במקלט, שרנו עד שהארץ הזדעזעה
פצוץ המשורין ברחוב כן! יהודה את כל העיר החריד
(מי חשב שיעוד ירבו הפצועים שאותנו ירצו להשמיד?)
הרבע נפל, וצבי המדרוך נפל בקרב
ה' ינקם דמו, קרבנו לא יהיה לשוא.

וכאשר אני שב לירושלים, עיר נעויר
מה אמר לה, ומה היא תאמר אלי?
יש ואני רואה אכן מציצה מקיר
ואני שואל: האם אותי תכיר?
ירושלים שלי
לעולם אותך אוקיר.

**לזכר הימים היפים שביליתי ב"בבית צעירות מזרחי" בירושלים
בתקופת מלחמת תש"ח והמצור על ירושלים**

ט.4. חזרנו למחוזות החיים - בית צעירות מזרחי

שערנו גזז, עינינו בורקות
זה עתה יצאנו מיון המצולות
חלומות, סייטים חרדה, בעותים
אבדנו אמן באדם,
את לחמנו נסתיר במטות
יש ללחם, יש לשוד.

אם חזרנו למחוזות החיים,
אם נשארנו שפויים,
אם גדלנו לאנשים,
אודה לעלמות החן הרחומות:
מרים, לאה וחנוה כאמהות העניקו לנו אהבה
דאגה ללא גבול, לטוהר, הקשבה.

אני זוכר את בנימין, צבי ויהודה
נשא על כתפם, ימינם התורה
כבן אמצוני, לקרא למדוני
אגוזים פצחו עבורי בשבת
גם נתנו לי לנצח במשחק השחקט.
אנשים טובים ורחומים
בזכותם חוית ילדות ונעורים.

חזרנו למחוזות החיים
תודה לכל האנשים הטובים
בזכות אנשים טובים ורחומים.
ב"בית צעירות מזרחי" - 1944

ט. 5 . משלם - זיכרונות מהמוסד בירושלים

הערב נטה לערב,
נפשי בקשה את הלא ידוע,
דמעה בקצה העין,
וכלבי געגוע.
אל הבסתן של משלם ירדתי
להלך בין עצי האגס והשקד
להיות בך - מן הבדידות לצאת.

אולי בין עצי הבסתן! תגלה לי רז
על אב ואם הרחוקים מני אז.
מה הם יודעים, מה הם חושבים
על ילדם, בן-הזקונים,
אותו שלחו לפני שנים
להצילו מגיא ההריגה
מידי המרצחים?
מי ידאג למחסורו?
מי ישקהו, מי יאכילהו?
ואם בלילות יבכה, מי ינחמהו?

בבסתן צריך קטן
גר בו תימני חכם
הגנן משלם.
שמו קשם סבי, אבי אבי.
אדם גדול עם לב רחב
את כל ילדי הפליטה
קסב אהב.
פניו נהרה, פיו לא מפסיק משירה.
אדם פשוט, אדם יקר, איש ישר.

הוא הרגיע, הוא קרב
הוא אהב בכל הלב.
ואם הלב בוכה, והדמעה נגרת,
רד אל הבסתן, לך למשלם,
על כתפיו אותך ירכיב
שיר יפה תשמע מפיו
הבדידות תמוג מיד.
משלם אדם נדיר ומיוחד.

זיכרונות מהמוסד בירושלים - 1947

ט.6. ריח השדה - זיכרונות נעורים מכפר בתיה

בטרם יאיר יום
עם אשמרת אחרונה
ממטתי חיש אקפץ
הרפת לי מחכה,
מקום חיותי, מקור הברכה.

פוכבים אחרונים עוד מוציאים מחרום
ממאנים לומר שלום
לשוב לישן את שנת יומם
כי תם שלטון לילם.

אתקבל בשמחה
בקול געיה עמקה:
בקר טוב ושמח
בקר טוב לאורח
הגיע זמננו, מלאו עטינינו
עת החליבה הגיעה
את מוצרט נא השמיע!

לכרמלה לטיפה על המצח,
לרנה אחבקה צואר,
לקדוה טפוחה על הגב,
לדלי החלב נגר
והלב שר.

רפתן אני,
ריח השדה הוא ריחי,
זרועותי פלדה יצוקה,
ברית כרתי עם החי ועם האדמה.

כי מה מותר האדם מן הבהמה?
"לבדהנשמה הטוהורה!"

זיכרונות נעורים מכפר בתיה 1950 – 1955

7.0. הַצְבִי יִשְׂרָאֵל עַל בְּמוֹתֶיךָ חָלָל - לזכרו של המדריך, צבי גרינברגר, מדריך בבית צעירות מזרחי בירושלים

נפל בתש"ח על הגנת הרובע היהודי, דמותו המופלאה ניצבת לנגדי תמיד.

על אדמת יִשְׂרָאֵל חָלָל נִפְלַת
על הגנת יְרוּשָׁלַיִם חַיִּיךָ הַקְּרָבָת
עַד כְּנֹמֵר, גְּבוּר כְּאָרִי
יִצְאֵת לְהַגֵּן עַל אֶרֶץ הַצְבִי.

מִהָרִי הַקְּרָפְטִים עֲלִית
נֶעַר צְעִיר, עוֹל יָמִים
לְכָנוֹת מְדִינָה, לְהַפְרִיחַ שְׂמֵמָה
רַק שִׁבְעַת שָׁנִים
הַלַּכְתָּ בְּדֶרֶךְ הַמוֹפְלָאָה
לוֹחֵם, מְחַנֵּךְ עִם כָּל הַנְּשֻׁמָּה.

לֹא נִחַת עַד יוֹם מוֹתֶךָ
יוֹם רוֹתָה אֲדַמַּת יְרוּשָׁלַיִם
אֶת דְּמָךְ.
בְּמִסִּירוֹת וּבְגִבּוֹרָה,
הַגְּנֵת עַל עֵיר דָּוִד.
נִפְלַת מִתְּבוּסָס בְּדֶמְךָ
מוֹל פֶּתַל קְדֻשְׁנוֹ
מוֹל בֵּית הַבְּחִירָה.
צִנְאָה הַשְּׂאֲרָת
וְכָךְ אִמְרָת:
"אֲחִי וְרַעִי, אֵל תִּכְכּוּ אֶתְמוֹתַי
נִתַּתִּי לְאֶרֶץ אֶת כָּל אֲשֶׁר לִי.
אֲשֶׁרִיכֶם שְׁזַכִּיתֶם לְרֵאוֹת
אֶת מַמְלַכְתָּ וְהוֹדָה בְּתַקּוּמָתָה".

צְעִיר יָמִים, שְׁנוֹתֶיךָ כ"ב
אוֹהֵב חַיִּים, כֹּה הַרְבֵּית לַתֵּת
לְנוּ, יְלָדֵי הַשּׂוֹאָה,
הַיִּיתָ דְמוֹת אָב, חֵבֵר, סִדְרִיךָ
אוֹתֶךָ תְּמִיד נֹקֵיר, נֶעְרִיךָ.

תמוז תש"ע